

ความเป็นไปได้และรูปแบบการจัดการการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ ในเขตอำเภอท่าม่วง จังหวัดกาญจนบุรี

The Feasibility Studying and Models of Health Tourism Management in Thamuang District, Kanchanaburi Province, Thailand

วิราศิริ วสีรีสิริ, สุภาดา คำสุชาติ, สุกกรรณ์ จันทวงศ์ และธงชัย ามาดยันน์ชิต

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (qualitative research) เพื่อศึกษาความเป็นไปได้และรูปแบบการจัดการการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ ในเขตอำเภอท่าม่วง จังหวัดกาญจนบุรี กลุ่มตัวอย่างคือผู้ที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว จำนวน 50 คน ซึ่งได้มาจากการกำหนดตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจง เก็บข้อมูลโดยการตอบแบบสัมภาษณ์เชิงลึกแบบมีโครงสร้างของเนื้อหา ระหว่างเดือน พฤษภาคม-กรกฎาคม 2557 การวิเคราะห์ข้อมูลจะใช้วิธีการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา เพื่อสรุปใจความครั้งละประเด็น จนครอบคลุมข้อมูลจากทุกกลุ่ม ผลการศึกษาพบว่าความเป็นไปได้และรูปแบบการจัดการการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพในเขตอำเภอท่าม่วงจังหวัดกาญจนบุรีมีความเป็นไปได้สูงเนื่องจากมีต้นทุนในเรื่องทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่ในเขตอำเภอท่าม่วงคือมีบ่อน้ำร้อนที่วัดวังนายที่มีอุณหภูมิ 40 องศาเซลเซียส ตามก่อนที่ชาวบ้านดูรูปแบบความต้องการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ คือ การอบสมุนไพร การประคบ การนวดแผนโบราณ อาบน้ำแร่ และสปา รูปแบบและแนวทางการบูรณาการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพกับการท่องเที่ยวรูปแบบอื่นคือการท่องเที่ยวแบบโภณสเตย์และฟาร์มสเตย์ โดยภาครัฐและเอกชนต้องเน้นนโยบาย กลยุทธ์ในการส่งเสริมสนับสนุนงบประมาณ การขับเคลื่อน และพัฒนารูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ ซึ่งทุกภาคส่วนควรมีส่วนร่วมกันในการวางแผน การดำเนินงาน เพิ่มงบประมาณการประชาสัมพันธ์ ผลการศึกษานี้เสนอแนะให้ภาครัฐและเอกชนสนับสนุนงบประมาณในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ และส่งเสริมการรวมกลุ่มของชาวบ้านในการทำโภณสเตย์และฟาร์มสเตย์อย่างเป็นรูปธรรม

คำสำคัญ: ความเป็นไปได้, รูปแบบการจัดการ, การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ

Abstract

This qualitative research aims to study the feasibility and management pattern of health tourism in Thamuang District, Kanchanaburi Province. The subjects were those related to tourism, totally 50 people. They were selected by using purposive sampling technique. Data were collected by using an in-depth interview during May - July 2014. Then the data were processed using content analysis in order to summarize an issue at each time until it covered the information from all groups. The study results showed that the feasibility and management pattern of health tourism had high possibility due to the high potential of the natural resources available in Thamuang District, that was a hot spring at Wang Kanai Temple with a temperature of 40 Degrees Celsius. According to hydrotherapy demand patterns, health based tourism included herbal treatment, compression, traditional massage, mineral bath and spa. In terms of patterns and integrative guidelines of health tourism and other forms of tourism, this includes home stay and

farm stay. The study results suggested that both government and private sectors should support the budget to develop health tourism and to promote villagers' integration in making tangible home stay and farm stay.

Keywords: feasibility, management pattern, health tourism

ความนำ

การท่องเที่ยวเป็นอุตสาหกรรมที่สร้างรายได้จำนวนมากอันดับต้นๆ ของอุตสาหกรรม ในเกือบทุกประเทศทั่วโลก เพราะส่งผลต่อการสร้างงานในระดับชาติจนถึงระดับภูมิภาค ในแต่ละปีจะมีนักท่องเที่ยวกว่า 1,600 ล้าน คน เดินทางท่องเที่ยวทั่วโลก แนวโน้มภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้และแปซิฟิกเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่กำลังได้รับความสนใจและเป็นที่นิยมไปทั่วโลก เพราะมีนักท่องเที่ยวเพิ่มขึ้นกว่าปีละ 400 ล้านคน ซึ่งทำให้อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวในเอเชียเดินทาง ร้อยละ 6.5 - 7.0 % ในแต่ละปี ยิ่งกว่าที่นั่นภูมิภาคคุ่มแม่น้ำโขง (Greater Mekong Sub region-GMS) กำลังเป็นที่นิยมและคาดว่าจะมีนักท่องเที่ยวจะเพิ่มจาก 16.5 ล้านคน ในปี 2545 เป็น 60 ล้านคน ในปี 2557 (ปรีดี โชติช่วง, 2552) อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวเป็นอุตสาหกรรมที่ลงทุนต่ำแต่ให้ผลตอบแทนสูง และสามารถกระจายรายได้ในกลุ่มประชากรในแต่ละประเทศได้มากกว่าอุตสาหกรรมประเภทอื่น ๆ ทำให้ในนโยบายด้านการท่องเที่ยวของไทย ทุกรัฐบาลหันมาให้ความสำคัญต่อการสนับสนุนการพัฒนา และส่งเสริมอุตสาหกรรมท่องเที่ยว โดยกำหนดเป็นวาระแห่งชาติในทุกรัฐบาล โดยแต่ละปีประเทศไทยมีรายได้จากการท่องเที่ยว กว่า 9 แสนล้านบาท ซึ่งกว่าร้อยละ 70 มาจากนักท่องเที่ยวต่างชาติ ซึ่งเดินทางมาท่องเที่ยวในประเทศไทย กว่า 14.5 ล้านคน ต่อปี (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2550) ประเทศไทยซึ่งจัดรูปแบบการจัดการท่องเที่ยวในแบบกลุ่มพื้นที่ (cluster area) ตามลักษณะจุดเด่นทางกายภาพ ศักยภาพและสินค้าท่องเที่ยวในแต่ละพื้นที่ เช่น ภูมิประเทศ

ทัศนียภาพเชิงนิเวศ วัฒนธรรม โบราณสถาน สินค้าพื้นเมือง แหล่งชุมชนปีง แหล่งเกษตรกรรมนาพะด้านล่างเป็นประดิษฐ์ต้นๆ ใน การจัดกลุ่มการท่องเที่ยว ทำให้การกระจายตัวของรายได้จำกัดอยู่ในผู้ที่มีศักยภาพการเสนอบริการท่องเที่ยวรูปแบบดังกล่าว

อย่างไรก็ได้มีการพัฒนาทางเลือกในการท่องเที่ยวรูปแบบใหม่ ๆ ขึ้นมาเพื่อความหลากหลายในทางเลือกและกระจายรายได้จากบริการท่องเที่ยวให้ครอบคลุมประชากรที่เชี่ยวชาญและมีศักยภาพการจัดการท่องเที่ยวหลากหลายมากขึ้น การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ (Health Tourism) เป็นสาขาวิชาการจัดการท่องเที่ยวประเภทหนึ่งที่ได้รับการยอมรับจากนักท่องเที่ยวทั่วไป และต่างประเทศ และมีแนวโน้มได้รับการสนับสนุนการพัฒนาจากภาครัฐมากขึ้น เพราะการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพสามารถตอบสนองความต้องการของกลุ่มตลาดนักท่องเที่ยวเชิงกิจกรรมและมีความสนใจเฉพาะ (Niche Market) ซึ่งเป็นจุดขายใหม่ที่ดึงดูดนักท่องเที่ยวให้เดินทางเข้ามาท่องเที่ยวในประเทศไทยมากขึ้น (ธนาคารกรุงศรีอยุธยา, 2553) ซึ่งนอกจากจะเข้ามาท่องเที่ยวด้วยรูปแบบอื่น ๆ แล้ว นักท่องเที่ยวยังใช้เวลาท่องเที่ยว ดังกล่าวประกอบกิจกรรมท่องเที่ยวต้านสุขภาพ หรือสนับสนุนบริการส่งเสริมสุขภาพในระหว่างการเดินทางได้ด้วย นักท่องเที่ยวอาจเดินทางเข้ามารับบริการดูแลหรือรักษาสุขภาพตามความสนใจเฉพาะเจาะจงกับรูปแบบบริการเฉพาะตามศักยภาพของพื้นที่ได้ด้วยส่งผลให้สาขาวิชาการจัดการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ มีทิศทางขยายตัวและกระจายไปทั่วประเทศ ซึ่งจะสอดคล้องกับแนวนโยบายภาครัฐที่จะผลักดันให้ไทยเป็นศูนย์กลางสุขภาพแห่งเอเชีย (Center of excellent Health care of

Asia) ในระยะเวลา 5 ปี ข้างหน้า การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ และ การท่องเที่ยวเชิงรักษาและฟื้นฟูสุขภาพ (Health Healing Tourism) จะทำให้ตลาดการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพมีอัตราการเจริญเติบโตถึง ร้อยละ 40 และคาดว่า จะมีรายได้จากการจัดการท่องเที่ยวในสานานี้กว่า 1.3 หมื่นล้านบาทในปี 2549 (ธนาคารกรุงศรีอยุธยา, 2553)

อำเภอท่าม่วง จังหวัดกาญจนบุรี เป็นอีกพื้นที่ หนึ่งในภาคตะวันตกของประเทศไทยที่มีศักยภาพในการ จัดการท่องเที่ยว มีระบบการจัดการท่องเที่ยวสมม发达 ในพื้นที่ จังหวัดกาญจนบุรี และจังหวัดไก่คีียง ใน รูปแบบต่างๆ มากน้อย อีกทั้งมีสถานที่ท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และประวัติศาสตร์มากมาย อย่าง ไร่กีดสถานที่ดังกล่าว ในเขตอำเภอท่าม่วง จังหวัดกาญจนบุรี ยังไม่ได้ จัดรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพที่ชัดเจนเหมือนพื้นที่ อ่าเภออื่น ๆ ที่อยู่ใกล้เคียงกัน ส่งผลให้นักท่องเที่ยวใช้ เพียงเป็นที่พักระหว่างการเดินทางเท่านั้น ส่งผลให้ ตลาด การท่องเที่ยวในเขตอำเภอท่าม่วง จังหวัดกาญจนบุรี ไม่ ขยายตัวเท่าที่ควร จำเป็นอย่างยิ่งที่ทุกภาคส่วนจะต้อง ศึกษาแนวทางหรือความเป็นไปได้ในการจัดการ ท่องเที่ยวในอำเภอท่าม่วง จังหวัดกาญจนบุรี ซึ่งการ ท่องเที่ยวเชิงสุขภาพน่าจะเป็นทางเลือกหนึ่งในการ จัดการท่องเที่ยวรูปแบบใหม่ในเขตอำเภอท่าม่วง จังหวัด กาญจนบุรี อันจะส่งผลให้เกิดการกระจายรายได้ไปสู่ ชุมชน มีการสร้างงาน สร้างอาชีพเพิ่มมากขึ้น เนื่องจาก อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวเป็นอุตสาหกรรมที่ต้องใช้คน ในการให้บริการ จึงก่อให้เกิดรายได้เพิ่มมากขึ้น ซึ่งการ จัดการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ ใน อำเภอท่าม่วง จังหวัด กาญจนบุรี ที่ผ่านมาอาจจะไม่เป็นรูปธรรมที่ชัดเจน ดังนั้น ผู้วิจัยและคณะ จึงมีความสนใจร่วมกันที่จะศึกษาความ เป็นไปได้ รูปแบบ การจัดการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ รวมทั้งศักยภาพในการจัดการท่องเที่ยวให้เป็นรูปธรรม ผลวิจัยที่ได้จะเป็นข้อมูลพื้นฐานในการวางแผนการ พัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพในเขตอำเภอท่าม่วง จังหวัดกาญจนบุรี ให้มีศักยภาพ สามารถตอบสนองความ

มาตรฐานการเข้ากับการท่องเที่ยวรูปแบบต่างๆ ที่มี หลากหลายในพื้นที่ จังหวัดกาญจนบุรี ต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

- เพื่อศึกษาความเป็นไปได้และรูปแบบการ จัดการการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ ในเขต อำเภอท่าม่วง จังหวัดกาญจนบุรี
- เพื่อศึกษาผลิตภัณฑ์ รูปแบบของสินค้าเพื่อ การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ ในพื้นที่ อ่าเภอท่าม่วง จังหวัด กาญจนบุรี
- เพื่อศึกษารูปแบบความต้องการท่องเที่ยวเชิง สุขภาพของนักท่องเที่ยวทั้งใน และต่างประเทศต่อการ ท่องเที่ยวในพื้นที่ อ่าเภอท่าม่วง จังหวัดกาญจนบุรี
- เพื่อศึกษารูปแบบและแนวทางการบูรณาการ การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ กับการท่องเที่ยวรูปแบบอื่นๆ ใน การจัดการท่องเที่ยวในพื้นที่ อ่าเภอท่าม่วง จังหวัด กาญจนบุรี
- เพื่อศึกษานโยบาย แผนกลยุทธ์ รูปแบบที่ เป็นไปได้ในการส่งเสริมสนับสนุน และขับเคลื่อนการ ท่องเที่ยวเชิงสุขภาพขององค์กรภาครัฐ เอกชนและ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

กรอบแนวคิดในการวิจัย

การศึกษาเรื่อง ความเป็นไปได้และรูปแบบการ จัดการการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ ในเขตอำเภอท่าม่วง จังหวัดกาญจนบุรี ผู้วิจัยได้ทบทวนวรรณกรรมเกี่ยวกับ

- แนวคิดกลุ่มทฤษฎีความหมายของการ ท่องเที่ยวและการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ ซึ่งประกอบด้วย ความหมายของการท่องเที่ยว รูปแบบการท่องเที่ยว
- แนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพซึ่ง ประกอบด้วย ความหมายของการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ รูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ
- แนวคิดการมีสุขภาพดี และการส่งเสริม สุขภาพ ซึ่งประกอบด้วย ความหมายของการมีสุขภาพดี

ลักษณะของผู้ที่มีสุขภาพดี การส่งเสริมสุขภาพตามกลุ่มวัย องค์ประกอบการมีสุขภาพดี กิจกรรมการส่งเสริมสุขภาพ

4. แนวคิดเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์การท่องเที่ยว เชิงสุขภาพซึ่งประกอบด้วยความหมายและประเภทของผลิตภัณฑ์การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ

5. ข้อมูลพื้นฐานพื้นที่อำเภอท่าม่วง จังหวัดกาญจนบุรีและข้อมูลด้านการท่องเที่ยวซึ่งประกอบด้วยข้อมูลพื้นฐานพื้นที่อำเภอท่าม่วง และแหล่งท่องเที่ยวของอำเภอท่าม่วงจังหวัดกาญจนบุรี

6. ข้อมูลด้านนโยบายและการสนับสนุนการจัดการท่องเที่ยวทั่วไป ซึ่งประกอบด้วยสถานการณ์และแนวโน้มของการท่องเที่ยว และการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการท่องเที่ยว

7. การพัฒนารูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพและการพัฒนาการท่องเที่ยวรูปแบบอื่นซึ่งประกอบด้วยรูปแบบการท่องเที่ยว วิธีการพัฒนาการจัดการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ กับการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพกับการท่องเที่ยวรูปแบบอื่น นำมาใช้เป็นกรอบแนวคิดในการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

รูปแบบการวิจัยเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ศึกษาในกลุ่มตัวอย่างที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว ซึ่งแบ่งเป็น 5 กลุ่ม ได้แก่ (1) ตัวแทนองค์กรส่วนท้องถิ่น 10 คน (2) อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน/.ผู้ใหญ่บ้าน/ผู้นำชุมชน 10 คน (3) ตัวแทนผู้ดำเนินกิจการ 10 คน (4) นักท่องเที่ยว 10 คน (5) เจ้าของผลิตภัณฑ์/ผู้ให้บริการ 10 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือแบบสัมภาษณ์เชิงลึกแบบมีโครงสร้างของเนื้อหา ที่เกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสัมภาษณ์

ระหว่างเดือนพฤษภาคม – กรกฎาคม 2557 ซึ่งเป็นช่วงเดือนที่เป็นฤดูฝนนักท่องเที่ยวจะawareness ที่ต้องการท่องเที่ยว และเดินทางต่อไปยังน้ำตก หรือไปล่องแพ ในพื้นที่จังหวัดกาญจนบุรีและมีข้อจำกัดในการประชุมกลุ่มของคณะผู้วิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้เป็นกลุ่มตัวอย่างที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวโดยการสุ่มตัวอย่างแบบง่ายด้วยวิธีการจับฉลากจากกลุ่มประชากรที่เกี่ยวข้องตามแนวคิดที่ผู้วิจัยต้องการศึกษาได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 50 คน ซึ่งแบ่งเป็น 5 กลุ่ม ได้แก่ (1) ตัวแทนองค์กรส่วนท้องถิ่น 10 คน (2) อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน/ผู้ใหญ่บ้าน/ผู้นำชุมชน 10 คน (3) ตัวแทนผู้ดำเนินกิจการ 10 คน (4) นักท่องเที่ยว 10 คน (5) เจ้าของผลิตภัณฑ์/ผู้ให้บริการ 10 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือแบบสัมภาษณ์เชิงลึกแบบมีโครงสร้างของเนื้อหาที่เกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสัมภาษณ์ ทั้งหมด 8 ส่วน ดังนี้

1. แบบสัมภาษณ์เชิงลึกแบบมีโครงสร้างของเนื้อหา เกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสัมภาษณ์

2. แบบสัมภาษณ์เชิงลึกแบบมีโครงสร้างของเนื้อหาเกี่ยวกับ กลุ่มทฤษฎีความหมายของการท่องเที่ยว และการเที่ยวเชิงสุขภาพ

3. แบบสัมภาษณ์เชิงลึกแบบมีโครงสร้างของเนื้อหา เกี่ยวกับ แนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ

4. แบบสัมภาษณ์เชิงลึกแบบมีโครงสร้างของเนื้อหาเกี่ยวกับแนวคิดการมีสุขภาพดีและการส่งเสริมสุขภาพ

5.แบบสัมภาษณ์เชิงลึกแบบมีโครงสร้างของเนื้อหาเกี่ยวกับแนวคิดเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ

6.แบบสัมภาษณ์เชิงลึกแบบมีโครงสร้างของเนื้อหาเกี่ยวกับมูลพื้นฐานพื้นที่อำเภอท่าม่วงจังหวัดกาญจนบุรี และข้อมูลด้านการท่องเที่ยว

7.แบบสัมภาษณ์เชิงลึกแบบมีโครงสร้างของเนื้อหาเกี่ยวกับข้อมูลด้านนโยบายและการสนับสนุนการจัดการท่องเที่ยวทั่วไป การจัดการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ และพิศทางการส่งเสริมและสนับสนุน

8.แบบสัมภาษณ์เชิงลึกแบบมีโครงสร้างของเนื้อหาเกี่ยวกับ การพัฒนารูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพและการพัฒนาการท่องเที่ยว รูปแบบอื่น

การเก็บรวบรวมข้อมูล

1.การสัมภาษณ์เชิงลึก (In- depth interviewing) เป็นขั้นตอนการสัมภาษณ์ โดยใช้ แบบสัมภาษณ์เชิงลึก แบบมีโครงสร้างของเนื้อหา (Content Guideline of interviewing) กับกลุ่มเป้าหมาย บรรณาการการสัมภาษณ์อยู่ในประเด็นตามแนวคิดตามภัยได้บรรณาการผ่อนคลายเป็นกันเอง ไม่มีการว่ากล่าวหรือตำหนิผู้ให้สัมภาษณ์

2.ขั้นตอนการสนทนากลุ่ม (Focus group discussion) การสนทนากลุ่มจะดำเนินการคล้ายการสัมภาษณ์เชิงลึก โดยใช้แนวทางการสัมภาษณ์เชิงลึกมาเป็นแนวทางในการสนทนากลุ่ม โดยผู้นำการสนทนาเป็นผู้วิจัยและผู้ช่วยนักวิจัยเป็นผู้บันทึกประเด็นในการสนทนา .

3.การรวบรวมรูปแบบและจำนวนผลิตภัณฑ์จากข้อมูลที่มีอยู่ในชุมชน

การวิเคราะห์ข้อมูล

1.ใช้การประมวลข้อมูลจะใช้วิธีการวิเคราะห์เชิงเนื้อหาเพื่อสรุปให้ความครั้งและประเด็นงานครอบคลุมข้อมูลจากทุกกลุ่ม

2. การวิเคราะห์โดยการสรุปประเด็นจากการสัมภาษณ์ การถอดเทป และวิเคราะห์ตามวัตถุประสงค์ของแบบสัมภาษณ์

ผลการวิจัย

1. ความเป็นไปได้และรูปแบบการจัดการการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพในเขตอำเภอท่าม่วง จังหวัดกาญจนบุรีพบว่าความเป็นไปได้และรูปแบบการจัดการการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพในเขตอำเภอท่าม่วง จังหวัดกาญจนบุรี มีความเป็นไปได้สูงเนื่องจากมีต้นทุนในท้องถิ่นในร่องทรัพยากรัฐธรรมชาติที่มีอยู่ในเขตอำเภอท่าม่วงคือมีบ่อน้ำร้อนที่วัดวังนายชี้งเป็นน้ำบาดาลสูบน้ำจากใต้ดินความลึกประมาณ 30 เมตรบริเวณวัด 90 ไร่ ความร้อนของน้ำแร่จะร้อนประมาณ 40 องศาเซลเซียส ซึ่งเป็นความร้อนที่เหมาะสมในการทำชาрабำบัด ที่กำหนดว่าอุณหภูมิไม่ต่ำกว่า 40 องศาเซลเซียสและไม่เกิน 45 องศาเซลเซียส ปัจจุบันมีบ่อน้ำร้อนประมาณ 55 บ่อ ทึ่งปะอีน นั่ง นอน ประโภชันของการแช่น้ำแร่เป็นการผ่อนคลายกล้ามเนื้อผ่อนคลายการทำงานของระบบต่าง ๆ ในตัวเรา ทำให้จิตใจดีขึ้น(คลายเครียด) ช่วยให้การหมุนเวียนของเลือดหมุนเวียนได้ดีโดยจะเปิดบริการทุกวันตั้งแต่ 05.00 -21.00 น ซึ่งกลุ่มตัวอย่างที่ตอบแบบสัมภาษณ์ได้ให้ความคิดเห็นในการจัดบริการเพิ่มเติมดังนี้คือ ควรจัดการให้สถานที่มีความสะอาด ปลอดภัย มีการจัดกิจกรรมในสถานที่มีดิจิต มีการจัดระบบคิวในการให้บริการ และควรจัดทำทางลัดสำหรับรถเข็นมีมาตรฐานในการให้บริการ ควรจัดให้ผู้ที่มีความรู้ให้คำแนะนำด้านสุขภาพและอนามัย ควรมีการร่วมมือกันระหว่างประชาชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องมีการประสานพันธ์ให้มากขึ้น

2. ผลิตภัณฑ์รูปแบบของลินค์เพื่อการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ ในพื้นที่อำเภอท่าม่วง จังหวัดกาญจนบุรี พบว่าผลิตภัณฑ์ท่องเที่ยวเชิงสุขภาพที่มีอยู่ในพื้นที่ อำเภอท่าม่วง จังหวัดกาญจนบุรี ได้แก่น้ำมันสมุนไพร ไคร์หอมกันยุง งูดูดแก่น้ำลือก ลูกประคำสมุนไพร น้ำมันมะพร้าว น้ำมันมะกอก การบูรพา รูปแบบความต้องการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ คือการอบสมุนไพร การประคบรวนดูแผนที่ อาบน้ำแร่และสปา เพิ่มการประชาสัมพันธ์ มีอาหารบำบัดเฉพาะโรคเป็นอาหารเพื่อสุขภาพ จัดเครื่องออกกำลังกายมาเสริม ส่งเสริมท่องถิ่นให้มีกลุ่มทำอาหารท่องถิ่นปลอดสารพิษ

3. รูปแบบความต้องการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ ของนักท่องเที่ยวต่อการท่องเที่ยวในพื้นที่ อำเภอท่าม่วง จังหวัดกาญจนบุรี พบว่ารูปแบบความต้องการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ คือการอบสมุนไพร การประคบรวนดูแผนที่ อาบน้ำแร่และสปา เพิ่มการประชาสัมพันธ์ มีอาหารบำบัดเฉพาะโรคเป็นอาหารเพื่อสุขภาพ จัดเครื่องออกกำลังกายมาเสริม ส่งเสริมท่องถิ่นให้มีกลุ่มทำอาหารท่องถิ่นปลอดสารพิษ

4. รูปแบบและแนวทางการบูรณาการการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพกับการท่องเที่ยวรูปแบบอื่นๆ ใน การจัดการท่องเที่ยวในพื้นที่ อำเภอท่าม่วง จังหวัดกาญจนบุรี พบว่า รูปแบบและแนวทางการบูรณาการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพกับการท่องเที่ยวรูปแบบอื่นในการจัดการท่องเที่ยวใน อำเภอท่าม่วง การท่องเที่ยวรูปแบบอื่นที่สามารถจัดให้มีได้ใน อำเภอท่าม่วง คือการท่องเที่ยวแบบโอมสเตย์และฟาร์มสเตย์ ซึ่งรูปแบบควรจัดบริการตามวิถีชุมชน เน้นประเพณีวัฒนธรรมพื้นบ้าน ศึกษาวิถีชุมชนและรูปแบบชีวิตและการทำมาหากินในท่องถิ่น ให้เข้าถึงวิถีชีวิตของชาวบ้าน เข้าใจในวัฒนธรรมของหมู่บ้าน การจัดโอมสเตย์ในหมู่บ้านให้จัดเป็นกลุ่ม เช่นหมู่บ้านหนองตาขาว อำเภอท่าม่วง จังหวัดกาญจนบุรี การให้บริการต้องดูแลความปลอดภัย ราคายอดควร มีสิ่งอำนวยความสะดวก

ส่วนฟาร์มสเตย์คือฟาร์มเลี้ยงแกะและฟาร์มนகกระจากเทศในพื้นที่ ตำบลสำรอง และตำบลท่าตะคร้อ อำเภอท่าม่วง จังหวัดกาญจนบุรี ต้องจัดให้เหมาะสม สัมผัสนับธรรมชาติได้จริง ทำให้ยั่งยืนต่อเนื่อง

5. นโยบาย แผนกลยุทธ์ รูปแบบที่เป็นไปได้ในการส่งเสริมสนับสนุนและขับเคลื่อนการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพขององค์กรภาครัฐ เอกชนและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พนวณนโยบายและกลยุทธ์ในการส่งเสริมสนับสนุนขับเคลื่อนการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพขององค์กรภาครัฐเอกชนและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น คือการพัฒนารูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ ทุกภาคส่วนควรมีส่วนร่วมมือ ร่วมใจพัฒนา ร่วมกันวางแผนร่วมกันดำเนินการ ร่วมกันรับผิดชอบงบประมาณ ผลการศึกษาครั้งนี้เสนอแนะให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องดำเนินการจัดการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพให้เป็นรูปธรรมโดยการจัดสรรงบประมาณสนับสนุนและส่งเสริมชุมชนในการรวมกลุ่มทำโอมสเตย์และฟาร์มสเตย์เพื่อเป็นทางเลือกและส่งเสริมการท่องเที่ยวของ อำเภอท่าม่วง จังหวัดกาญจนบุรี ให้เป็นที่รู้จักแพร่หลายต่อไป

การอภิปรายผล

1. ความเป็นไปได้และรูปแบบการจัดการการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ ในเขตอำเภอท่าม่วง จังหวัดกาญจนบุรี พบว่าความเป็นไปได้และรูปแบบการจัดการการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพในเขตอำเภอท่าม่วง จังหวัดกาญจนบุรี มีความเป็นไปได้สูงเนื่องจากมีต้นทุนในท่องถิ่นในเรื่องทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่ในเขตอำเภอท่าม่วง คือ มีบ่อน้ำร้อนที่วัดวังนาย ผสมผสานกับวัฒนธรรมประเพณี ศาสนา เพื่อนำมาเป็นตัวกำหนดทิศทางการดำเนินการ ซึ่งสอดคล้องกับ (พรหมเมธ นาลัย ทอง, 2540) ที่กล่าวว่า สภาพของพื้นที่ของชุมชน และความพร้อมของท่องถิ่นเป็นปัจจัยหนึ่งในการพัฒนาการท่องเที่ยวให้เกิดความยั่งยืน โดยผสมผสานกิจกรรมการท่องเที่ยวด้านสุขภาพ วิถีชีวิตและวัฒนธรรม เข้าด้วยกัน

เป็นการนำศักยภาพที่มีอยู่มายึดให้เกิดประโยชน์สูงสุด ในการจัดการท่องเที่ยวโดยไม่ส่งผลกระทบรุนแรงต่อ ด้านใดด้านหนึ่งกับชุมชน และสอดคล้องกับ Wendy Brewer Lama (1996) กล่าวว่าการบริการจัดการท่องเที่ยว ของชุมชนบนภูเขาที่มาลัยของชาวเนปาล มีสิ่งที่ต้อง ได้รับการอนุรักษ์ ไม่ใช่ความหลากหลายของชีวภาพ เท่านั้น แต่ต้องรวมถึงมรดกทางวัฒนธรรมด้วย

2. ผลการศึกษาผลิตภัณฑ์ รูปแบบของสินค้า เพื่อการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ ตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 ในพื้นที่ อำเภอท่าม่วง จังหวัดกาญจนบุรี พนบฯ ผลิตภัณฑ์ท่องเที่ยวเชิงสุขภาพที่มีอยู่ในพื้นที่ อำเภอท่าม่วง จังหวัดกาญจนบุรี ส่วนมาก ได้แก่ “น้ำมันสมุนไพร ตะไคร้หอมกันยุง งูดูดแก้น้ำลือก ลูกประคำสมุนไพร น้ำมันมะพร้าว น้ำมันมะกอก การบูรหอม” รูปแบบความ ต้องการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ คือ”การอบสมุนไพร การ ประคบรการนวดแผนโบราณน้ำแร่และสปา เพิ่มการ ประชาสัมพันธ์ มีอาหารบำบัดเฉพาะโรคเป็นอาหารเพื่อ สุขภาพ จัดเครื่องออกกำลังกายมาเสริม ส่งเสริมให้มีกิจกรรม ทำอาหารท้องถิ่นปลดสารพิษ” สามารถอธิบายได้ว่า พฤติกรรมการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพประชาชนภูมิปัญญา ท้องถิ่น จะเน้นเกี่ยวกับการใช้สมุนไพรในการบำบัดโรค ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ นพรัตน์ พบลา ฯ และ คณะ (2554) ที่ศึกษา แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิง สุขภาพแบบภูมิปัญญาท้องถิ่นภาคกลาง กล่าวว่า ผลิตภัณฑ์ภูมิปัญญาด้านการเกษตรปลดสารพิษและ การแปรรูปผลิตภัณฑ์ ภูมิปัญญาด้านการส่งเสริมสุขภาพ สำหรับภูมิปัญญาด้านการนวดเพื่อสุขภาพมีหลายหลัก ขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์ของนักท่องเที่ยว ได้แก่ นวดไทย เวชกรรมไทย เกสัชกรรมไทย นวดกดจุดสะท้อนเท้า นวดน้ำมันหอมระ夷 นวดประคบรดสตีลังกอลด พื้นที่จังหวัดปทุมธานียังเป็นศูนย์ฝึกอาชีพแพทย์แผน ไทยที่ผ่านการรับรองของกระทรวงสาธารณสุข สามารถ เปิดอบรมหลักสูตรการนวดตามมาตรฐานของสมาคม แพทย์แผนไทยได้ นอกจากนี้ยังพบภูมิปัญญาด้าน

สมุนไพรเพื่อสุขภาพ การแปรรูป

3. ผลการศึกษารูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ ของนักท่องเที่ยวต่อการท่องเที่ยว ตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 ในพื้นที่ อำเภอท่าม่วง จังหวัดกาญจนบุรี พนบฯ รูปแบบ ความต้องการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ คือ”การอบสมุนไพร การประคบรการนวดแผนโบราณ อาบน้ำแร่และสปา เพิ่ม การประชาสัมพันธ์ มีอาหารบำบัดเฉพาะโรคเป็นอาหาร เพื่อสุขภาพ จัดเครื่องออกกำลังกายมาเสริม ส่งเสริม ห้องถิ่นให้มีกิจกรรมทำอาหารท้องถิ่นปลดสารพิษ” ซึ่ง สอดคล้องกับแนวคิดการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ ที่มีรูปแบบการการส่งเสริมสุขภาพ เช่น การนวดแพทย์แผน ไทยและอบสมุนไพรเพื่อบำบัดรักษาโรค การอาบน้ำแร่ นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับการศึกษาของ (ศิริภรณ์ กิจญ์โภชูโต, 2550) ศึกษา รูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิง สุขภาพโดย ความร่วมมือขององค์กรท้องถิ่นและชุมชน บ้านข่วงบุก พนบฯ ชุมชนบ้านข่วงบุกมีสภาพและ ศักยภาพที่เอื้อต่อการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ ทั้งสภาพ ภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์ การคุณนาคม ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ภูมิปัญญา และภูมิรัฐ ด้านสมุนไพร การสนับสนุนขององค์กรท้องถิ่น และ ความร่วมมือของชุมชน รูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิง สุขภาพ มีการดำเนินงาน 4 ด้าน คือ ด้านการบริหาร จัดการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพบ้านข่วงบุก ด้านการบริการ และกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพบ้านข่วงบุก ด้าน การประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ ด้านการ สร้างพันธมิตรการท่องเที่ยว ผลการทดลองรูปแบบพนบฯ นักท่องเที่ยว ชาวบ้าน และองค์กรท้องถิ่น มีความพึง พอดี ต่อรูปแบบการจัดการท่องเที่ยว เชิงสุขภาพ โดย นักท่องเที่ยวมีความพึงพอใจต่อรูปแบบการจัดกิจกรรม และการบริการท่องเที่ยว

4. ผลการศึกษารูปแบบและแนวทางการ บูรณาการการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพกับการท่องเที่ยว รูปแบบอื่นๆ ใน การจัดการท่องเที่ยว ตามวัตถุประสงค์ ข้อที่ 4 พนบฯ ในพื้นที่ อำเภอท่าม่วง จังหวัดกาญจนบุรี

รูปแบบการท่องเที่ยวอื่นๆที่สามารถนำมานำเสนอการกับการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพในพื้นที่อำเภอท่าม่วง คือ"การท่องเที่ยวแบบโอมสเตย์และฟาร์มสเตย์"ซึ่งเป็นรูปแบบการท่องเที่ยวที่สามารถนำมานำเสนอการกับการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพในพื้นที่อำเภอท่าม่วงได้ และแหล่งท่องเที่ยวที่น่าสนใจ น่าเชิญชวนให้นักท่องเที่ยวได้มาสัมผัสเป็นหมู่บ้านวัฒนธรรมที่มีชื่อเสียงคือบ้านหนองขาว อุู่ที่ตำบลหนองขาว อุู่ห่างจากตัวเมืองประมาณ 12 กิโลเมตร การเดินทางไปที่หมู่บ้านหนองขาว จังหวัดเมืองกาญจนบุรี ไปตามถนนสาย 324 (กาญจนบุรี-สุพรรณบุรี) ประมาณ 12 กิโลเมตร หมู่บ้านหนองขาวมีชื่อเสียงว่าเป็นแหล่งผลิตผ้าทอคือกระดูกคุณภาพสูง โดยเฉพาะผลิตภัณฑ์ "ผ้าขาวม้าร้อยสี" ชาวบ้านหนองขาวส่วนใหญ่ยังคงดำเนินชีวิตอยู่อย่างเรียบง่ายในสังคมเกยตระรรน สถาปัตยกรรมเรือนแบบไทยสมัยก่อนยังมีให้เห็นอยู่ทั่วไป วิถีชีวิตและขนบธรรมเนียมแบบโบราณยังคงได้รับการสืบทอดกันมาช้านาน ซึ่งนักท่องเที่ยวสามารถพบเห็นได้ทั่วไปในปัจจุบัน เช่น การทำข้าว ทำขนมแบบโบราณ ทำน้ำตาลปีก ประเพณีการโภกจุก การทำนา การรื้องเพลงเหยียบ เพลงพวงมาลัย เป็นต้น ซึ่งนักท่องเที่ยวสามารถเดินทางเข้าเที่ยวชมวิถีชีวิตเหล่านี้ได้ หากต้องการเข้าชมหมู่บ้านเป็นหมู่คณะ สามารถติดต่อสำนักงาน ททท. ภาคกลาง เขต 1 เพื่อจัดเตรียมการแสดงวัฒนธรรมบันเทิง ซึ่งรวมรวมวิถีชีวิตประเพณีท่องถิ่นของชาวบ้านหนองขาวไว้ครบถ้วน พร้อมรับประทานอาหารเย็นแบบพื้นบ้าน และบริการโดยชาวบ้านหนองขาว สำหรับการท่องเที่ยวแบบโอมสเตย์นั้น กลุ่มตัวอย่างที่ศึกษาได้ให้ข้อเสนอแนะถึงรูปแบบโอมสเตย์ว่า"ควรจัดบริการตามวิถีชุมชน เน้นประเพณีวัฒนธรรมพื้นบ้าน ศึกษาวิถีชุมชนและรูปแบบชีวิตและการทำมาหากินในท้องถิ่น ให้เข้าถึงวิถีชีวิตของชาวบ้านเข้าใจในวัฒนธรรมของหมู่บ้าน การจัดโอมสเตย์ในหมู่บ้านให้จัดเป็นกลุ่ม การให้บริการต้องดูแลความปลอดภัย ราคายกครัว มีสิ่งอำนวยความสะดวก ส่วน

ฟาร์มสเตย์นั้นต้องจัดให้เหมาะสม สัมผัสถกับธรรมชาติ ได้จริง ทำให้ยั่งยืนต่อเนื่อง”อธิบายได้ว่าการท่องเที่ยว เชิงสุขภาพมีหลายรูปแบบ ที่ทำให้เกิดประโยชน์อย่าง สูงสุด ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ (บุปผา วงศ์พันธุ์ ท่า, 2544) ศึกษาการประเมินและการพัฒนาการท่องเที่ยว ระบบนิเวศ พบว่าแนวทางการส่งเสริมและการพัฒนาแหล่ง ท่องเที่ยวเชิงนิเวศ อาศัยคนในท้องถิ่น หน่วยงานภาครัฐ และเอกชนมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายร่วมกันให้ เกิดรูปธรรม และสอดคล้องกับ(John Hopkins, 2006) การมีส่วนร่วมในการดูแลสุขภาพและการท่องเที่ยวเชิง การแพทย์ พบว่า การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ เป็นการ เดินทาง จัดสภาพแวดล้อม ในท้องถิ่นหนึ่ง และการ บำรุงรักษา การเพิ่มประสิทธิภาพหรือการพัฒนาคุณภาพ ชีวิตของแต่ละบุคคล ร่างกายและจิตใจ

5.ผลการศึกษายา แผนกลยุทธ์ รูปแบบที่ เป็นไปได้ในการส่งเสริมสนับสนุนและขับเคลื่อนการ ท่องเที่ยวเชิงสุขภาพขององค์กรภาครัฐ เอกชนและ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 5 ของอำเภอท่าม่วง จังหวัดกาญจนบุรี คือการพัฒนา รูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ “ ทุกภาคส่วน ความมีส่วนร่วมมีร่วมใจพัฒนาร่วมกันวางแผนร่วมกัน ดำเนินการร่วมกันรับผิดชอบงบประมาณ ” ผลการศึกษา ครั้งนี้เสนอแนะให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ” ดำเนินการ จัดการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพให้เป็นรูปธรรมโดยการ จัดสรรงบประมาณสนับสนุนและส่งเสริมชุมชนในการ รวมกลุ่มทำ โฮมสเตย์และฟาร์มสเตย์เพื่อเป็นทางเลือก และส่งเสริมการท่องเที่ยวของอำเภอท่าม่วงให้เป็นที่รู้จัก แพร่หลายต่อไป ochibay ได้ว่าการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ ต้องมีการวางแผน และกำหนดงบประมาณในการ ดำเนินการจัดได้อย่างสัมฤทธิ์ผล ซึ่งสอดคล้องกับ การศึกษาของ (ปริญญา พาตากแคนด, 2553) ศึกษาร่อง พฤติกรรมการเปิดรับสื่อของผู้บริโภคในอำเภอเมือง เชียงใหม่ที่มีผลต่อการตัดสินใจซื้อโปรแกรมการ ท่องเที่ยวต่างประเทศแบบสำเร็จรูป พนวณว่าส่วนใหญ่

ได้รับข้อมูลเรื่องประเทศที่จะเดินทางไป รองลงมาคือ ราคาโปรแกรมและการท่องเที่ยวและรายการในโปรแกรมท่องเที่ยวโดยได้รับข่าวสารจากคนรู้จักเป็นเพื่อน ครอบครัว มากที่สุด รองลงมาคืออินเทอร์เน็ต ปัจจัยสำคัญที่มีผลต่อการตัดสินใจเชื้อโปรแกรมการท่องเที่ยวต่างประเทศแบบสำเร็จรูป คือความเชื่อมั่นต่อผู้จัดโปรแกรมการท่องเที่ยว การได้รับความสะดวกด้านบริการจากบริษัทนำท่องและความมีชื่อเสียงของบริษัทนำท่อง

ข้อเสนอแนะ

1. องค์การบริหารส่วนตำบลในพื้นที่ อำเภอท่า

ม่วง จังหวัดกาญจนบุรี ควรมีนโยบายดำเนินการจัดการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพและสนับสนุนงบประมาณในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ

2. การท่องเที่ยวจังหวัดกาญจนบุรีควรเพิ่มเรื่องวิธีการประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวทุกรูปแบบและส่งเสริมการรวมกลุ่มของชาวบ้าน ในพื้นที่ดำเนินการของชาว อำเภอท่าม่วง จังหวัดกาญจนบุรี ในการทำโภมสเตย์ และส่งเสริมการทำฟาร์มสเตย์ซึ่งมีการเลี้ยงแกะและนกกระจะออกเทkinในพื้นที่ ดำเนินการ และดำเนินการ ต่อไปได้

เอกสารอ้างอิง

นพรัตน์ พนลาภ. (2554). แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพแบบภูมิปัญญาท่องถิ่นภาคกลาง.

กรุงเทพมหานคร: สถาบันการพลศึกษา.

นุปดา วงศ์พันธุ์ท่า. (2544). การประเมินศักยภาพการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศฯ อำเภอหัวหิน จังหวัด

ประจวบคีรีขันธ์. วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

บริญญา ผาตากเดด. (2553). พฤติกรรมการเบิดรับสื่อของผู้บริโภค ในอำเภอเมืองเชียงใหม่ ที่มีผลต่อการตัดสินใจเชื้อโปรแกรมการท่องเที่ยวต่างประเทศแบบสำเร็จรูป. วิทยานิพนธ์ปริญญาบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

พรหมเมธ นาดุมทอง. (2540). กระบวนการพัฒนาการท่องเที่ยวเพื่อการพัฒนาชุมชนท่องถิ่น: กรณีศึกษาแหล่งท่องเที่ยวในเขตอname เมือง จังหวัดกรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์ปริญญาการวางแผนภาพและเมืองมหาบัณฑิต, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ศิรากรณ์ กิจญ์โภูปัต. (2550). รูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพโดยความร่วมมือขององค์กรท่องถิ่นและชุมชนบ้านช่วงบุก ตำบลหัวยี่ไร่ อำเภอเด่นชัย จังหวัดแพร่. วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏอุตรดิตถ์.

John Hopkins. (2006). การมีส่วนร่วมในการคุ้มครองสุขภาพและท่องเที่ยวเชิงการแพทย์ผลกระทบของผลกระทบของการท่องเที่ยวเพื่อสุขภาพ *International Health Economics and Outcome*. Heidelberg: Germany.

